

CİMRİ

MOLIÈRE

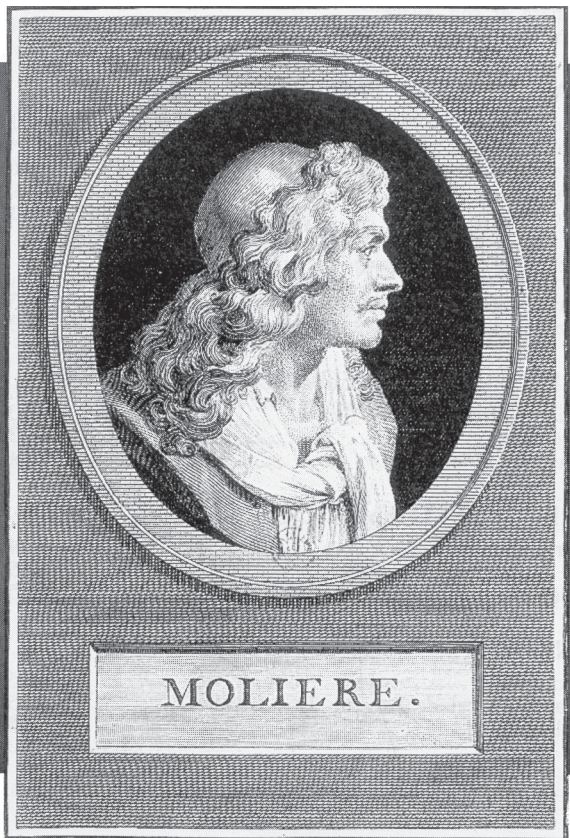

*Dikmen
Gürün'ün
açıklayıcı
sunuşuyla*

Remzi Kitabevi

CIMRI

MOLIERE.

Molière

Cimri

Türkçesi
Leman Yılmaz

Remzi Kitabevi

CİMİRİ / Molière

© Remzi Kitabevi, 2004

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Öner Ciravoğlu

Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1087-0

BİRİNCİ BASIM: Şubat 2006

ON ALTINCI BASIM: Ağustos 2023

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 44903 / Tel (212) 629 0615

Sunuş

DİKMEN GÜRÜN

Rönesans, antik Yunan ve Roma medeniyetlerine duyulan ilginin yeniden doğuşunu simgelerken, tüm sanat dalları gibi, tiyatro da farklı açılımlar kazanıyor, özgür irade tartışmaya açılıyordu.

On altıncı yüzyıla gelindiğinde, Fransa, yüzünü antik dünyayı bir yüzyıl önce kucaklamış olan İtalya'ya döndürmekte ve tiyatrodaki neo-klasik ölçütleri benimsemektedir. Bu dönemde tarih bilincinin uyanmasıyla birlikte, ulusal kültüre ulaşmakta tek yolun klasik çağın her anlamda zengin dünyasını özümsemek olduğu görüşü güç kazanır. Ortaçağ “damak tadını bozan baharatlar” olarak tanımlanır. Yine bu dönemde kurulan ve temel amaçlarından biri Fransız dilini zenginleştirmek olan *Pleiada*, Yunan ve Latin klasiklerinin çevrilmesine ağırlık verir. Aynı şey İtalyan oyunları için de geçerlidir. Pierre de Larivey, pek çok İtalyan komedisini Fransızcaya çevirmiştir. Türünün en başarılı örneği *Les Esprits* ise Lorenzino de Medici'nin *Aridioso* adlı oyunundan Larivey'in özgürce yaptığı bir çeviri, hatta uyarlamadır. *Les Esprits*'i diğerlerinden farklı kılan husus, oyundaki *Severin* tipinin Molière'in unutulmaz kahramanı *Harpagon*'a ilham kaynağı olmasıdır. Şunu da hemen belirtmek gerekir ki, çok daha öncesinde Plautus'un *Aulularia* (*Çömlek*) adlı oyunu da aynı işlevi görmüştür.

On yedinci yüzyıl Fransa'sında tiyatronun gelişimi incelendiğinde, komediler sanki Theatre du Marais'nin yıldızı Jodelet için yazılmaktadır. Bu durum Molière'in 1658'de taşradan Paris'e geri dönüşüne kadar sürecek ve Molière, sadece yazdığı oyunlarla değil, yer yer *commedia dell'arte*'den esinlenen oyunculuk biçimiyle de Jodelet için hoş bir rakip olacaktır. Bu rekabet, Jodelet'in ölmeden bir yıl

önce Molière'in topluluğuna katılmasıyla kısa süreli bir güç birliğine dönüşür. Zengin karakter komedileri, dinamik oyunculuklar Molière'in tırmanışını hızlandırırken, yazarlık alanındaki yeteneği ve zekası onu ayrıcalıklı bir yere konumlandıracaktır. Molière Paris'e döndükten kısa bir süre sonra Güneş Kralı'nın himayesine girecek kadar başarılı olur. Bir yanda XIV. Louis gücünü, buyurucu kişiliğini her alanda hissettirmekte, öte yanda, bir tiyatro dehası olan Molière, toplumsal olayları gözlemlemekte ve oyunlarında sistem eleştirisini ustalıklı işlemektedir. Bu nedenle de *Cimri*'de her tür yeniliğe ve değişime karşı olan Harpagon, ancak bir dış gücün; asil Don Thomas d'Alburcy (Anselme)'nin baskıcı adaleti karşısında pes etmez mi?

1622-1673 yılları arasında yaşayan Molière (Jean-Baptiste Poquelin), yapıtlarında neo-klasik kuralları göz ardı eden ve komedi türünün entrika odaklı alışlagelmiş yapısını değiştiren usta bir kalem olarak anılmaktadır. O, "tiyatroyu bir bütün olarak keşfedecek gözlerle sahip" bir yazardır, sanatçısıdır. 1668'de, *Cimri* ilk oynandığında, dönemin ünlü eleştirmenlerinden biri olan Nicolas Boileau dışında kimseden olumlu eleştiri almaz. Çünkü, oyunun oldukça esnek bir yapısı vardır ve Harpagon karakteri aksiyonun önüne geçmiştir. Bilindiği gibi, bu dönem kurama ve uygulamaya yönelik düzeyli tartışmalarla dikkat çeker. Aslında, tiyatro sanatını besleyen verimli tartışmalardır bunlar.

Söz konusu tartışmaların bir uzantısı olarak Molière 1663'te, daha önce (1662) oynanan *Kadınlar Mektebi*'nin aldığı olumsuz eleştiriler üzerine iki kısa oyun yazar: *Kadınlar Mektebi'nin Tenkidi* ve *Versailles Tuluatı*. Bu iki oyunda da tiyatroya bakışını ve komedinin ne gibi özellikler taşıması gerektiğini dile getirir. Daha sonra *Tartuffe*'ün ön-sözünde de trajedi kadar ciddi bir sanat olan komedi yazarının işlevinin yaşadığı çağın yanlışlarını ortaya koymak olduğunu vurgulamıştır. Molière'e göre, komedi insan yapısındaki yanlışlarla hesaplaşan ciddi bir sanattır. İnsanların kusurlarını gerçeğe uygun bir biçimde işler. Onun kahramanları, tıpkı Harpagon gibi, bir değişim sürecinden geçmezler. Oyunun başında ne iseler, sonunda da odurlar. Bu olum-

suzlukları asla sert bir tonda eleştirmez Molière. Onları, varlığın kaçınılmaz gerçekleri olarak ele alır. Elbette ki akılcılık söz konusudur kalemini oynatış tarzında.

Molière'in oyunlarında gülme olgusu beyinde yaşanır. Yazarın yapıtlarında “gülme eylemi ile algılama düzeyi” arasında kurduğu ilişki önemlidir. Molière için komedide tek ölçüt, gülmenin düşünceye dayalı olarak gerçekleşmesidir. Bu bağlamda, komedi sanatının derinlerine indiği ve onun ruhunu yakaladığı vurgulanır. Hatta, Harpagon'un; Alceste, Argan, Orgon, Don Juan, Arnolphe gibi “melankolik bir kahraman” olduğu üzerine ilginç tartışmalar vardır. Yazarın oyunlarında dünyaya bakışı mesafeli, sağlam ve dengeli bir eleştiri içerir.

* * *

Cimri tiyatro dünyamızın yabancı olmayan bir oyun. Tanzimat döneminde Ahmet Vefik Paşa'nın *Azarya* uyarlamasıyla başlayan, Teodor Kasab Efendi'nin *Pinti Hamit* uyarlamasına uzanan, Cumhuriyet döneminde de İsmail Hami Danişmend'in 1938'de ve ardından Yaşar Nabi Nayır'ın 1961'de zengin notlarla beslenmiş Varlık Yayınları'ndan çıkan çevirisine uzanan bir süreçtir bu. 1983'te de Remzi Kitabevi Sabahattin Eyüboğlu'nun çevirisiyle katkıda bulunmuş *Cimri*'nin Türkçeye kazandırılmasına. 25 yıllık bir aradan sonra, Remzi Kitabevi, bir kez daha ele alıyor *Cimri*'yi. Bu kez, elimizdeki akıcı çeviri Dr. Leman Yılmaz'a ait.

Molière oyunlarında yer yer göze çarpan süslü dil yazar tarafından bilinçli olarak kullanılır. Çünkü, yazarın ele aldığı Paris, yeni burjuva nüfusuyla yapaylığın, özentinin tırmanışta olduğu bir kenttir. Abartılı ve olabildiğince görgüsüz yaşamlar evlerin salonlarından giysilere, edebiyattan kadın-erkek ilişkilerine dek her alanda kendini göstermektedir. Bu nedenle, Molière'in dilinde bıçak sırtı bir denge söz konusudur. Sınıfsal bir gösterge olarak, aile bireyleri, genç sevgililer birbirlerine “siz” diye hitap ederler, konuşmalarını süslü sözlerle bezerler. Hatta, Molière'in Corneille oyunlarına gönderme yaptığı da ileri sürülür... Özenti, dildeki dalgalanmalarla öne çıkar. *Cim-*

ri'de Harpagon ile hizmetkârlar dışında aristokratlar (Valere, Mariane, Anselm) ve yaşam biçimleriyle ait oldukları orta sınıf değerleri aşma uğraşı içinde olanların (Cleante, Elise, Frosine) yukarıda sözü edilen dalgalanmaları göze çarpar. Burada üzerinde durulması gereken bir husus da Molière'in kahramanlarını asla bir fars unsuru olarak değerlendirmedir. Onlar, sadece dönemin özelliklerini yansıttılar... Her dönemi kapsayan, her dönemi kucaklayan evrensel bir niteliktir bu...

L'AVARE,

COMEDIE.

Par I. B. P. MOLIERE.

A PARIS,

Chez JEAN RIBOV, au Palais, vis-à-vis
la Porte de l'Eglise de la Sainte Chapelle,
à l'Image S. Louis.

M. D. C. LXIX.

AVEC PRIVILEGE DV ROY.

P. Brissard. del.

J. Saunier. sculp.

L'AVARE

KİŞİLER

HARPAGON, Cimri
CLÉANTE, Harpagon'un oğlu
ÉLİSE, Harpagon'un kızı
VALÈRE, Harpagon'un kâhyası (gerçekte Don Thomas d'Alburcy'nin oğlu)
MARIANE, Don Thomas d'Alburcy'nin kızı
ANSELME, Gerçekte Don Thomas d'Alburcy
FROSINE, Düzenci bir kadın
SİMON EFENDİ, Tefeci
JACQUES USTA, Harpagon'un ahçısı ve arabacısı
LA FLÈCHE, Cléante'in uşağı
BAYAN CLAUDE, Harpagon'un hizmetçisi
BRINDAVOINE, Harpagon'un uşağı
LA MERLUCHE, Harpagon'un uşağı
KOMİSER VE KATİBİ

Sahnede Harpagon'un evinin bir odası görölmektedir: bir masa, sandalyeler, bir sandık, bir yazı masası (gösterişli bir mobilya). Bir kapı sokağa, diğeriyse dairenin geri kalan bölümüne açılmaktadır; dipte bahçeye açılan camlı bir kapı bulunmaktadır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci Sahne

VALÈRE-ÉLİSE

VALÈRE

Neler oluyor güzeller güzeli Élise? Gönül okşayıcı umutları bana içtenlikle bağışladığınız halde neden böyle hüzünlüsünüz? İç çektiğinizi görüyorum, ne yazık! Ben bu kadar sevinçliyken! Söyleyin, yoksa beni sevindirdiğiniz için pişman mısınız? Aşkımın coşkusuna kapılarak mı söz verdiğinizi düşünüyorsunuz?

ÉLİSE

Hayır Valère! Sizin için yaptıklarımın kesinlikle pişman değilim. Öyle sihirli bir güç ki beni ele geçiren... Olayların nasıl gelişeceğini görmeye dahi gücüm yok. Gerçeği söylemek gerekirse, bu durum kaygılandırıyor beni; sizi çok fazla sevmiş olmanın korkuyorum.

VALÈRE

Ah, aşkımdan niçin kaygılanıyorsunuz Élise?

ÉLİSE

Ne yazık ki bir sürü şey bir arada işte: bir babanın öfkesi, bir ailenin sitemleri, elalemin dedikodusu, ama hepsinden de öte Valère, değişeceğinizden korkuyorum. Siz erkekler masum bir aşkın yakıcılığını hissettiniz mi hemen soğuyuverirsiniz.

VALÈRE

Ah! Beni başkalarıyla kıyaslayıp haksızlık yapmayın. Her şeyle suçlayabilirsiniz beni Élise, özellikle de size veremediklerimle... Çok seviyorum sizi ve size duyduğum aşk hayatım boyunca sürecektir.

ÉLISE

Ah! Valère, erkekler hep aynı sözleri söyler. Hepsi de söyledikleriyle birbirine benzer, sadece davranışları onları birbirinden ayırır.

VALÈRE

Eğer sadece davranışlarımızısa bizim kim olduğumuzu ortaya koyan, o zaman en azından öyle yargılayın sevgimi. Yersiz kaygılarınız nedeniyle suçlamayın beni. Size yalvarıyorum, bu kuşkularınızı hançer gibi saplayarak acı çektirmeyin bana! Bana zaman verin. Aşkımın dürüstlüğüne inandırıyorum sizi, bunun binlerce ve binlerce kanıtını sunayım.

ÉLISE

Ah! Sevdiğiniz insanların sizi ikna etmesi ne kadar da kolay! Evet, Valère, kalbinizin beni yanıltmayacağını biliyorum... Beni gerçek bir aşkla sevdiğinizize, bana sadık olacağınıza inanıyorum. Her şeyden şüphe etmek istemiyorum. Duyduklarım bana acı verse de kaygılarımı dizginleyeceğim.

VALÈRE

Peki ama niçin bu kadar kaygılanıyorsunuz?

ÉLISE

Herkes sizi benim gözümle görseydi kaygılanacak bir şeyim olmazdı. Yaptığım her şeyin size layık olduğunu biliyorum. Sevdim de size layık olacak... Üstelik size minnettarım da. Tanrı razı gelmez sonra. Bizi tanıştıran o korkunç kaza gözümün önünden gitmiyor. Öfkeli dalagaların elinden kurtarmak için yaşamınızı tehlikeye atma yüce gönüllülüğü, sudan çıkardıktan sonra gösterdiğiniz bu hassas şefkat ve sevgi, ne zamanın ne de zorlukların usandırmadığı bu ateşli aşkın ardı arkası kesilmeyen kanıtı.

ları... Ailenize ve vatanınıza duyduğunuz hasret bile bu yerlerde kalmanızı engellemiyor. Benim için toplumdaki konumunuzu değiştirmeniz, beni görebilmek için babamın uşağı olmaya katlanmanız... Kuşkusuz her şey beni inanılmaz ölçüde etkiledi. Benim gözümde tüm bunlar razı olmak için yeterli. Ama başkalarına haklı göstermeye yetmez belki. Emin değilim beni anlayabileceklerinden.

VALÈRE

Bütün bu söyledikleriniz sadece aşkımla size layık olduğumu ortaya koyuyor. Kuruntularınıza gelince... Babanız, o bile herkesin önünde sizi haklı kılmak için elinden geleni yapıyor. Aşırı cimriliği ve çocuklarına karşı sert tutumu tuhaf şeyleri bile haklı gösterebilir. Bağışlayın beni güzeller güzeli Élise, sizin karşınızda böyle konuştuğum için. Biliyorsunuz ki babanız hakkında pek de iyi şeyler söylenemez. Ama sonunda, umduğum gibi ailemi yeniden bulabilirsem, babanızın gönlünü yapmak için çok da acı çekmeyeceğiz. Büyük bir sabır içinde ailemden haber bekliyorum, gelmekte gecikirlerse onları bulmaya ben gideceğim.

ÉLISE

Ah, Valère, yalvarırım buradan bir yere gitmeyin, sadece babamın gözüne girmeye çalışın.

VALÈRE

Bu uğurda nasıl davrandığımı görüyorsunuz, onun hizmetine girmek için yaptığım ustaca yaltaklanmaları da... Hangi sempati maskesi kuşandığımı ve hangi düşünceler içinde onun hoşuna gitmek için kılık değiştirdiğimi, sevgisini kazanmak için her gün onunla oynadığım oyunu... Bu konuda hayran olunacak ilerlemeler kaydediyorum. İnsanları kazanmak için gözleri önünde onların duyguları ile övünmek, sözlerini onaylamak, pohpohlamak ve yaptıklarını alkışlamak gerektiğini görüyorum. Sadece yaltaklanma konusunda aşırıya kaçmaktan korkmalı. Tüm bu oyunlar da görülebilir bir tarzda olmalı. Çok ince oyunlar yaltaklanma konusunda her zaman en aldatıcı olanlardır. Övgüyle çeşnilendiril-

diğinde bunları yutturmaktan daha komik ve daha tuhaf bir şey yoktur. Yaptığım işte içtenlik biraz zarar görüyor ama insanları elde etmek isteyince, ayak uydurmak gerekiyor. Onlar ancak bu yolla kazanılacağından, bu durum yaltaklananların hatası değil, yaltaklanılmaya can atanların hatası.

ÉLISE

Hizmetçi sırrımızı ortaya çıkarmaya kalkarsa, erkek kardeşimin de desteğini almaya çalışmayacak mısınız?

VALÈRE

Her ikisini aynı anda idare etmek kolay değil. Babayla oğulun düşünme biçimi birbirinden son derece farklı. Ya birinin adamı olacaksın ya da ötekinin. Ama siz de, diğer yandan erkek kardeşinizin tarafında olun ve bizim çıkarlarımız için ikiniz arasındaki sev-giden yararlanın. Kardeşiniz geliyor... Ben kaçıyorum. Onunla konuşmak için bu fırsatı değerlendirin. Ama ona bu işin yalnız uygun bulduğunuz yanını anlatın.

ÉLISE

Ona bu sırrı söyleyecek gücüm olacak mı bilmiyorum.

İkinci Sahne

CLÉANTE, ÉLISE

CLÉANTE

Sizi yalnız bulduğuma sevindim, kardeşim. Bir sırrımı açmak için sizinle konuşmaya can atıyordum.

ÉLISE

Sizi dinlemeye hazırım kardeşim. Nedir bana söyleyeceğiniz?

CLÉANTE

Güzel şeyler kardeşim, tek bir kelimeyle ifade etmek gerekirse: seviyorum.

ÉLISE

Seviyor musunuz?

CLÉANTE

Evet, seviyorum. Ama daha ileriye gitmeden önce bildiğim bir şey var: bir babaya bağımlıyım ve onun oğlu olarak isteklerine boyun eğmeliyim. Yaşamımızı sağlayanların rızası olmadan söz kesmemiz doğru olmaz. Tanrı onları dileklerimizden efendileri yapmış ve ancak onların izniyle isteklerimizi yerine getirmek bize emrediliyor. Ve hiçbir çılgınca isteğe kapılmadan, bizden daha az yanılıyorlar, bizim ne olduğumuzu bizden daha iyi görüyorlar. Tutkularımızla körleşmektense onların bu bilgeliklerine inanmamız gerekiyor. Gençliğin heyecanı bizi çoğunlukla can sıkıcı felaketlere sürüklüyor. Size tüm bunları söylememin nedeni sevgili kardeşim, bunları sizin bana söylemenizi engellemek ve daha fazla acı çekmemek. Çünkü aşkım söz dinleyecek halde değil. Bana çıkışmayın ne olur, yalvarıyorum size!

ÉLISE

Sevdiğinizize kalbinizi açtınız mı kardeşim?

CLÉANTE

Hayır ama bu konuda kararlıyım. Sizden bir kez daha bu fikirden beni caydırmak için bahane göstermemenizi rica ediyorum.

ÉLISE

Ben bu kadar tuhaf biri miyim sizce?

CLÉANTE

Hayır ama sevmiyorsunuz. Tatlı bir aşkın kalplerimiz üzerindeki o yumuşak şiddetini tanımıyorsunuz. Bu ağırbaşlılığımızı kaygıyla karşılıyorum.

ÉLISE

Yazık! Benim ağırbaşlılığımdan konuşmayalım artık sevgili kardeşim. Bu duygudan yoksun olan hiç kimse yoktur. En azından yaşamında bir kez de olsa... Eğer ki ben size kalbimi açarsam belki de sizden daha az aklı başında bulursunuz beni.

CLÉANTE

Ah! Tanrı'ya şükür ki sizin gönlünüz de benimki gibi...

ÉLISE

Önce sizin meselenizi bitirelim, söyleyin bana kimi seviyorsunuz?

CLÉANTE

Bir süreden beri bu semtte oturan bir genç kıızı. Sanki her gören âşık olsun diye yaratılmış. Doğa, kardeşim, inanın ondan daha güzel hiçbir şey yaratmamıştır. Onu gördüğüm andan beri başım dönüyor. Adı Mariane. Yatalak bir annesi var. Annesini öyle seviyor ki... Ona hizmet ediyor, onun haline üzülüyor ve içinizi titretecek bir şefkatle onu teselli ediyor. Her hali cana yakın, yaptığı her şeyde binbir inceliğin parıltısı var. Alımlılıkla dolu bir yumuşaklık, çekici bir iyilik, tapılası bir namusluluk, bir... Ah! Kardeşim, onu görmenizi isterdim.

ÉLISE

Bana anlattıklarınızdan sonra onu görmüş gibi oldum. Nasıl biri olduğunu anlamak için onu sevmiş olmanız yeterli.

CLÉANTE

Gizlice öğrendiğime göre çok varlıklı değiller. Basit yaşam tarzlarına rağmen ihtiyaçlarının tümünü karşılamakta zorlanıyorlar. Sevdiğiniz bir kişinin maddi durumunu düzeltmenin vereceği mutluluğu düşünün kardeşim. Namuslu bir ailenin sıradan ihtiyaçlarına az da olsa yardım etmeyi, bir babanın cimriliğiyle bu mutluluğa erişememenin nasıl bir hoşnutsuzluk getireceğini ve bu güzel insana aşkımin hiçbir kanıtını sunamamanın kederini...

ÉLISE

Evet, kederinizin ne kadar büyük olduğunu görüyorum.

CLÉANTE

Ah, hem de inanılamayacak kadar büyük. Çünkü eninde sonunda bize uygulanan bu sıkı tasarruftan, bize sıkıntı çektiren bu ga-

*Molière'in ünlü yapıtlarından olan Cimri,
ülkemizde 100 yılı aşkın bir süreden beri tanınmakta,
okurların beğenisiyle karşılanmaktadır.*

*Seyircinin ve okurun yer yer geleneksel tiyatromuzla da
bağ kurabildiği bu klasik yapıtın eksiksiz çevirisini,
dönemin özelliklerini yansıtan vurgulamalarla ve aslına
sadık yorumlarla sunuyoruz.*

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1087-0

9 789751 410870

KDV'den muaftr